

CONTRIBUȚII LA STUDIUL ÎNVĂȚĂMÎNTULUI PUBLIC DIN JUDEȚUL DÎMBOVIȚA.

I. ÎNVĂȚĂMÎNTUL PUBLIC ȘI PARTICULAR DIN ORAȘUL TÎRGOVIȘTE ÎN PERIOADA REGULAMENTARĂ

MIHAI OPROIU și TOMA ȘVINȚIU

Încă de la începutul secolului al XIX-lea în Țările Românești s-a făcut simțit un puternic avînt al forțelor de producție, economia lor fiind într-un neconținut progres. Noile și multiplele necesități ale societății cereau schimbări în toate domeniile, mișcarea revoluționară din anul 1821 reprezentînd un însemnat impuls pentru introducerea ideilor novatoare, intensificînd procesul de descompunere al orînduirii feudale.

În noile condiții, în care societatea românească se îndrepta cu pași repezi spre capitalism, se cerea înouit și învățămîntul, potrivit concepțiilor înaintate ale lui Gheorghe Lazăr și ale discipolilor săi. Vechiul învățămînt, cu un pronunțat caracter clerical, devenise o piedecă și Regulamentul Organic, exprimînd necesitatea reformării lui, i-a trasat noi direcții de dezvoltare.¹

Pentru că statul n-ar fi putut suporta enormele cheltuieli ale învățămîntului nou, a fost adoptat „metodul lancastic, care în mod practic permitea cu mici cheltuieli instruirea de către un singur profesor a unui număr mare de școlari.”²

¹ În Regulamentul Organic se arăta că „buna creștere este cea mai dintii trebuință a unui neam; ea este temelul și cheazăia pentru paza tuturor așezămintelor pentru ca să-și dezvolte puterile înțelegătoare și morale și a le da o povățuire cuviincioasă pe calea vieții și societății”. Se sublinia faptul că: „...învățăturile începătoare fiind de obște mai de trebuință, se va așeza în fiecare oraș de căpetenie du prin județe câte o școală începătoare cu cele dintiiu trei clase, localul trebuincios pentru acele școale să va închiria și mobila cu cheltuiala locuitorilor acestor orașe”, (Reg. Org., București, ed. 1847, p. 365).

² Sistemul lancasterian adoptat și în țările române odată cu introducerea învățămîntului în limba națională, a fost mai înainte cu două decenii experimentat în Anglia. Inițiatorul lui, scoțianul Bell André și nu londonezul Iosef Lancastre, care numai l-a preluat de la cel dintii și folosit, a primit dela guvernul englez în

Pentru îndrumarea noilor școli, la sfârșitul anului 1830, a fost înființată Eforia Școalelor Naționale, care plănuiise ca pînă la 1 iulie 1831 să deschidă școli publice în limba națională în toate orașele capitale de județ.³ De la început s-au ivit mari greutăți, astfel că Eforia Școalelor nu și-a putut respecta programul din cauza „năpraznicei boli a holerei”, izbucnită în vara anului 1831. din „lipsa de case obștești destoinice de a sluji de școli în orașele de căpetenie a județelor”, cit și din lipsa cadrelor cu pregătire pedagogică.⁴ Rînd pe rînd aceste greutăți au fost înfrînte. Ideea călăuzitoare pentru organizatori era că „...educația tinerimii este cea dintîi îngrijire ce trebuie să aibe o nație și cea mai sfîntă datorie a stăpînirii către fieșcare familie...” căci „...școala provoacă direct sau indirect o mișcare nu numai literară ci și națională...”.

Foarte curînd, Petrache Poenaru, unul din discipolii lui Gh. Lazăr, a reușit să organizeze „un curs normal” pentru pregătirea viitorilor profesori. La 1 noiembrie 1831 a fost înființat la Școala Centrală din București cursul normal pentru însușirea metodei lui Lancaster, cu o durată de trei luni, sub conducerea profesorului Gh. Pop, de la aceeași școală. Printre primii tineri, care au urmat acest curs de pregătire, a fost și Mihailache Drăghiceanu, viitorul profesor numit la Tirgovîște.⁵

Cu destule greutăți au fost găsite localurile necesare înființării de școli. Această sarcină a revenit Marelui Vorniciei, care în septembrie 1831 a trimis cîrmuitorilor de județe porunci „...să cheme numai decît pe toți hălăduitorii cei mai însemnați ai orașului acela de căpetenie și stringîndu-se, să facă chibzuirea obștească și să hotărăască pentru școala ce are a se întocmi acolo într-acel oraș, o casă din cele minăstirești sau obștești, iar negăsind asemenea case, să se închirieze de către orășani cu încăpere destulă...”⁶

anul 1811 însărcinarea de a-l introduce în școlile din țară. Bucurîndu-se de o apreciere unanimă, sistemul monitorial a fost apoi introdus în toate statele din apusul Europei, iar la noi în țară din anul 1831. „Împrumutatul metod” lancastric era privit atunci ca necesar, deoarece „...se putea da copiilor de părinți săraci cea dintîi fără cheltuială învățătură cu un profesor și în aceeași sală, 400 școlari urmîndu-și învățăturile. Sala de clasă se împărțea în două, în față aflîndu-se semicercurile, iar în partea din spate douăsprezece bănci lungi. Scaunul profesorului era așezat între cele două jumătăți, pentru a putea supraveghea activitatea școlarilor. Semicercurile erau construite din tablă de fier, înăuntru fiecăruia putînd intra pînă la zece școlari. Pe pereți, în dreptul semicercurilor, se aflau atîrnate tablele de tinichea, mai tîrziu de mucava, pe care se lipeau listele lancastrice cu litere și numere. Profesorul scria pe tablă litere, silabe ori cuvinte, pe care elevii le urmăreau pe tablele lancastrice și le roșteau în cor, apoi sub conducerea monitorilor le repetau pînă și le însușeau. După ce învățau să citească, treceau în prima bancă, unde se afla o cutie lungă plină cu nisip și după ce învățau aici să scrie, se duceau în celelalte bănci să scrie și pe hîrtie. Din cauza aceasta școlarii începători se numeau „nisipari”.

³ Arhiv. St. Buc. Logof. treburilor bisericești : d. 697/1831, f. 3.

⁴ Idem Min. Instr. Publ. d. nr. 2230/1831, f. 23.

⁵ M. Drăghiceanu nu va veni la Tirgovîște, ci se va duce la Caracal.

⁶ V. A. Urechia, *Istoria școalelor*, vol. I, p. 215.

În orașul Tîrgoviște, reședință a județului Dîmbovița, urma să se înființeze o școală începătoare. În anul 1831, după o statistică oficială, orașul număra 537 familii, cu 3874 locuitori.⁷ Conformîndu-se poruncii primite, cîrmuirea județului a convocat la 7 septembrie 1831 pe fruntașii orașului, consultîndu-i pentru „gătirea școalei... căci învățătura tinerimii întemeiază fericirea unui neam...”⁸ Adunarea a hotărît să așeze școală în încăperile de la mitropolie, nelocuite. S-a intervenit la mitropolitul țării pentru a aproba atît instalarea școlii cît și reparațiile necesare localului, fapt care a dus la o întîrziere neprevăzută. Vornicia neadmițînd întîrzieri în această lucrare a intervenit energic la 30 noiembrie același an pentru grăbirea reparațiilor. Cîrmuirea la rîndul ei ia cerut maghistratului orașănesc să grăbească lucrările. Acesta, delăsător fiind, a căutat să scape de insistențele superiorilor săi, a găsit cu cale să trimită Eforiei rapoarte false. Astfel, la data de 29 ianuarie 1832 maghistratul anunța că „...localul de școală este cu desăvîrșire gata,” cînd în realitate nici nu începuseră reparațiile.⁹ În același timp s-a cerut Vorniciei Mari dezlegare de a se scoate bani din casa maghistratului pentru a se efectua aceste reparații, dar răspunsul a fost negativ, pe motivul că pregătirea localului de școală cade în sarcina obștei și nu a orașului.

Locuitorii orașului Tîrgoviște, greu loviți în anii anteriori de un incendiu pustiitor, de molime și de secetă, nu s-au arătat dispuși să contribuie bănește la amenajarea unui local de școală publică, sperînd că cheltuiala să o preia statul. De aici a rezultat o altă întîrziere, și cu toate acestea maghistratul nu numai că raporta Eforiei Școalelor Naționale în luna aprilie 1832 că școala este gata, dar mai cerea și trimiterea unui profesor, indicîndu-i-se și numele — „...să se trimită un Mihalache, ce au fost mai înainte dascăl aici în Tîrgoviște, știîndu-l de om cu înțelepciune și cunoscut de copii. „Acest profesor nu era altul de cît Mihalache Drăghiceanu, venit din Oltenia cu cîțiva ani mai înainte, și care a întemeiat în oraș o școală particulară. De aici din Tîrgoviște a mers Drăghiceanu la București să urmeze” cursul normal de la Școala centrală⁽¹¹⁾

Încă două luni s-au mai scurs cu discuții dacă să se facă reparații la chiliile de la Mitropolie, care ar fi costat 1000 taleri, sau să se găsească alte soluții mai avantajoase. Apoi a fost convocată la 12 iulie 1832 o nouă adunare a obștei orașenești în „presusvia” cîrmuirii, în al cărui jurnal se consemna: „...toți orașanii acestui oraș, făcînd chibzuire împreună cu cinstitul maghistrat pentru casa de încăpere de școală, am hotărît ca maghistratul să cumpere o casă pentru școală” și

⁷ Arhiv. St. din j. Dîmbovița, Cîrm. jud. dos. nr. 2762/1833, f. 51.

⁸ Idem, dos. nr. 2197/1831, f. 2.

⁹ Arhiv. St. din jud. Dîmbovița, Cîrm. dos. nr. 2197/1831, f. 14.

¹⁰ Arhiv. St. Buc. Min. Instr. Publ. dos. nr. 4139, f. 8—16.

⁽¹¹⁾ Drăghiceanu V., *Intemeierea școalelor din Romanai și Dîmbovița de către pitarul M. Drăghiceanu, profesorul*. Buc. Tipogr. Gutemberg — 1914, p. 8.

anume „...casile răposatei Safta Cojocărenciai, care sînt sub epitropia dumnealui polcovnicului Paraschiva Cojocăreanu...”¹² Locuitorii oraşului urmau să contribuie, fără deosebire de stare socială, la strîngerea sumei de 3800 lei, preţul casei, dîndu-se şi o arvună de zece galbeni împărăteşti din casa orăşenească.¹³ Banii „s-au cîsluit” după un vechi obicei, întocmindu-se liste de contribuabili pe categorii sociale. Cîrmuitorul judeţului a aprobat toate listele în afară de lista boierilor, cu observaţia că : „...pe obrazul boierilor nu face trebuinţă cîsla ci să-i lase... căci poate să iasă sumă mai multă, peste ceia ce s-au văzut aşezaţi...”¹⁴. Boierii însă nu s-au arătat la înălţimea presupusă, subscriind sume atît de mici şi cu o atît de mare întîrziere, încît maghiistratul a fost nevoit să facă întrebare cîrmuitorului : „...unde poate arunca lipsa dela boieri, căci la ceilalţi lăcuiitori s-au pus mai cu prisos...”¹⁵. Pînă la urmă banii dela boieri s-au strîns tot după listă, cu mare greutate şi multe discuţii. Din „cîsla caselor de şcoală” se poate cunoaşte care a fost contribuţia fiecărei categorii sociale. Boierii au contribuit cu lei 937, parale 10, cînd ei singuri, ca cei mai bogaţi dintre locuitori, ar fi putut acoperi întreaga sumă. Corporaţia de negustori a contribuit cu suma de lei 1042, parale 21. de la meseriaşi s-au strîns lei 621, parale 15. Clerul care a refuzat la început cu încăpăţinare să dea vreun ban a fost silit şi a contribuit şi el cu suma de lei 149, parale 20. Sudiţii-supuşii streini-au dat lei 66, iar „birnicii” (plugarii de oraş şi calfele) lei 654, parale 11. Banii pentru localul şcolii s-au strîns şi dela locuitorii sateilor Ulmi, Priseaca şi Colanul situate pe moşia oraşului, cite 200 lei de fiecare sat, adică lei 600. Astfel s-au strîns în total lei 4070, parale 37.¹⁵⁾

Un ajutor neaşteptat a venit din partea vistiierului Scarlat Protopopescu, care a lăsat moştenire pentru înfiinţarea unei şcoli suma de lei 3200, cu care s-a putut acoperi cheltuiala reparaţiilor la casa cumpărată.¹⁶ După cumpărarea casei, maghiistratul s-a grăbit din nou să solicite Eforiei să trimită profesor, dar în acelaş timp se insista pe lîngă Cîrmuire să se trimită meşteri care să facă reparaţii la şcoală, fără de care nu s-ar fi putut începe cursurile.¹⁷ Pînă în primăvara anului 1833, nu s-a făcut însă nimic, astfel că C. Creţeanu, cîrmuitorul judeţului, îi reproşa maghiistratului pentru încetîmeală : „În destulă mirare fiind pînă acum la un aşa mare oraş ca această capitală ce să lăcuieste de o cătăţime de boieri şi neguţători oameni cu stare, să nu se întocmească şcoală, cînd la toate celelalte mai neînsemnătoare oraşe s-au săvîrşit de anul trecut şcoale, intrînd şi profesorii întru îndatoririle lor. Socotească dar

¹² Arhiv. St. din jud. Dimboviţa. Primăria oraş. Tîrg. dos. nr. 31/1832, f. 32.

¹³ Arhiv. Stat. din jud. Dimboviţa, Primăria or. Tîrgov. dos. nr. 31/1832, f. 61.

¹⁴ Ibidem, f. 65.

¹⁵ Ibidem, f. 48.

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ Arhivele Stat. din jud. Dimboviţa. Primăria judeţului Dimb. dos. 2197/1831, f. 37, 42.

cinstitul maghistrat ce cinste îi aduce această neîngrijire din care izvoară orice mîhnire omenească, privind mulțimea copiilor petrecînd într-un întunecime. căci pînă acum nu sunt adăpați din rodirile învățaturii.“¹⁸ Pînă și Răducanu Cornescu, deputatul județului Dîmbovița în Adunarea Obștească în reclamația sa arăta : „...toată obștea orășenească cere cu glas mare a se face începerea învățaturii...”¹⁹ Singurele județe din țară care rămăseseră în urmă cu înființarea de școli au fost județele Teleorman și Dîmbovița. Aici școlile începătoare și-au putut deschide porțile de abia în vara anului 1833.

După o ultimă amîinare, maghistratul orașului Tîrgoviște a putut raporta Eforiei sfîrșitul pregătirii localului de școală, cerînd la 20 aprilie 1833 trimiterea unui profesor, deoarece „...tinerimea se arată necurmat la școală, făcînd întrebare cînd vine profesorul...”²⁰ Eforia înștiința la 19 mai 1833 că a fost numit la școala începătoare din Tîrgoviște chiar profesorul cerut de obște, Mihalache Drăghiceanu, care la rîndul său își arătase preferința pentru acest oraș. El absolvise „cu desțoinicie” încă din luna februarie 1832 cursul de pregătire dela București, de un an de zile funcționînd în orașul Caracal.⁽²¹⁾

Mihalache Drăghiceanu a sosit în Tîrgoviște la 20 iunie 1833 și de la început s-a înhămat cu entuziasm la munca de organizare a școlii. A trebuit să supravegheze lucrarea mobilierului, să-l instaleze în sala de clasă și în același timp să facă înscrierea școlariilor.²² În raportul său către Eforie el scria : „Am cinstea a raportui că la 20 ale acestei luni am sosit la Tîrgoviște, unde am avut norocire a găsi și pe dumnealui revizorul și a doua zi după a mea sosire m-am apucat a da cuviincioasa instrucție pentru mobilarea școllei, care nădăjduiesc că va lua sfîrșit peste puțină vreme, silind pe maghistratul de aici a aduce materialurile cele trebuincioase pentru gătirea băngilor.”⁽²³⁾

Școala s-a deschis în mod festiv pe data de 13 iulie 1833. Într-un raport către cîrmuire, profesorul înfățișa astfel modul în care se vor desfășura învățăturile : „...se vor urma în limba națională, lipsind tîpetele și bătăile de care suferea nenorocii tineri cînd adormeau cu cărțile în mînă...”⁽²⁴⁾ La școală se înscrieseră 50 de elevi, „...cei mai mulți nisipari (începători)”²⁵, dar dintr-un alt raport al profesorului către Eforie aflăm că : „...școlarii vin toată ziua atît de mulți, încît pînă la sfîrșitul acestei luni, nădăjduiesc că se vor complectui băngile.”²⁶

¹⁸ Idem, Primăria oraș. Tîrgov. dos. nr. 31/1832, f. 99.

¹⁹ Arhiv. Stat. Buc. Minist. Instr. Publ. dos. nr. 4139/1831, f. 19.

²⁰ Arhiv. Stat. din jud. Dîmbovița. Prim. oraș. Tîrg. dos. nr. 31/1832, f. 103.

²⁴ Arhiv. Stat. Buc. Minist. Instr. Publ. dos. nr. 4139/1831, f. 31.

²⁵ Ibidem, f. 34.

²⁶ Ibidem, f. 36.

Dascălii de biserici, care aveau elevi la învățătură, văzînd cum cea mai mare parte din ei plecau la școala publică, au pornit o campanie de defăimare, zvonind că i-ar învăța „...eresuri și nu lucruri sfinte...“ și-i îndemnau pe părinți să-și retragă copiii.²⁷

Faptul l-a indignat într-atît pe Mihalache Drăghiceanu, încît a cerut cîrmuitorului de județ să ia măsuri drastice împotriva acestor defăimători ai școalei publice, „să-i aducă pe toți acei dascăli particulari și să le arate că nu au voie a primi vreun școlar din cei care odaltă vor fi intrați la școala publică, unde vor fi urmat o săptămînă măcar, căci nu vor mai fi îngăduiți“²⁸.

Mihalache Drăghiceanu s-a călăuzit în întreaga sa activitate după Regulamentul școlilor din Muntenia, aprobat de către Adunarea Obștească Ordinară la 11 februarie 1833. Programul și orarul școlii el l-a expus într-o comunicare trimisă cîrmuirii : „...în clasul I se urmează citirea după table și scrierea după modeluri, în clasul II citirea pe cărți, scrierea dictando, aritmetica din gînd și oarecare declinații și conjugări, în clasul III catehism, elementuri de aritmetică, de geografie și de gramatică : ceasurile intrării la școală înaintea prînzului de la 4 ceasuri turcești pînă la 7, după prînz de la 9 la 12“.²⁹

După două luni de muncă încordată și în scopul recuperării rămînerii în urmă față de celelalte școli din țară, avînd și aprobarea Eforiei, cursurile au luat sfîrșit la 17 septembrie 1833. Elevii au luat o scurtă vacanță. La examenul cu care s-a încheiat primul an școlar, a asistat un numeros public, în frunte cu autoritățile locale. Despre rezultatele dobîndite la învățătură, Mihalache Drăghiceanu scria în raportul său : „...Toată adunarea a rămas mulțumită, împărțind premii școlarilor și profesorului arătînd mii de mulțumiri“³⁰.

Cînd Eforia Școalelor Naționale a cerut să i se trimită informații despre mărimea școlii, Mihalache Drăghiceanu și-a îngăduit să facă unele observații critice în legătură cu dificultățile întîmpinate în cursul primului an școlar : „...Iau îndrăzneala de a trimite alăturatul plan prin care arăt că lungul școalei este de 7 stînjeni și palme trei, largul de 3 stînjeni și palme trei, iar al odăilor ce ocupez, lungul de 4 stînjeni și largul de 2 stînjeni și șase palme. Băngi se află douăsprezece de un stînjen și șapte palme una, încăpătoare fiecare de șapte școlari. Școala este îndestul de mare, însă școlari ca să complectuiască nu sînt din pricina școalelor private. În trecutele zile au mai deschis și un țigan anume Răducanu o școală, carele neconținut se silește atît el, precum și ceilalți a amăgi pe părinți de a-și trage copiii de aici, zicînd că stăpînirea ridicînd ceaslovul și psaltirea din școală și introducînd în locul acestora altele, voește a face pe copii eretici... De aceea rog pe cinstita Eforie să

²⁷ Ibidem, f. 36.

²⁸ Arhiv. Stat. din jud. Dimbovița. Primăria, dos. nr. 31/1832, f. 38, 119.

²⁹ Idem, Cîrmuirea jud. Dimbovita, dos. nr. 2801/1833, f. 38.

³⁰ Arh. Stat. din Buc. Minist. Instr., Publ. dos. nr. 4139/1831, f. 39.

binevoiască a popri niște asemenea școale, căci neputință este a se face vreun progres, pînă va fi acestea în ființă”³¹. Eforia Școalelor Naționale, dînd ascultare deselor plîngerii asemănătoare și ale altor învățători, va pune școlile particulare sub control, obligîndu-i pe dascăli să se conformeze Regulamentul Școlilor Publice.

La 4 octombrie, după o vacanță de numai 17 zile, școala începătoare din Tirgoviște și-a redeschis porțile pentru un număr de peste 100 de școlari înscriși.³² Cu sosirea timpului rece noi greutateți s-au ivit pentru școală. Maghistratul orașului neglijase să aprovizioneze cu lemne școala pentru iarnă, cu toate că pe moșia orașului se aflau întinse păduri. A fost nevoie de intervenții repetate ca să se aducă lemnele necesare încălzitului și astfel să fie împiedicați părinții a-și retrage copiii din pricina frigului.³³

La începutul anului 1834 Eforia a înființat în fiecare oraș de reședință cîte un Comitet de inspecție, avînd sarcina de a sprijini și controla noile școli. Comitetele acestea au fost alcătuite din marii boieri localnici.³⁴ Școlilor le lipsea materialul didactic. Profesorul școlii din Tirgoviște a solicitat în dese rînduri Eforia să-i trimită cărți, table lancastrice, un atlas geografic precum și harta Țării Romînești „...avînd trebuință mare, precum și în trecut am arătat”³⁵. Apoi chiar părinții elevilor au cauzat destule greutateți școlii, avînd prostul obicei de a opri copiii cu săptămînile acasă pentru diferite treburi gospodărești, mai cu seamă în timpul culesului de vii și de porumb. La întrebarea dacă n-ar fi cazul ca acești elevi să fie îndepărtați pentru frecvența lor neregulată, Eforia a răspuns că profesorul „... poate în toată vremea primi copii în școală, fiindcă în școala lancastrică sunt 12 clasuri și preferîndu-se școlarii de la un clas la altul, se poate totdeauna găsi loc unui școlar la unul dintre aceste 12 clasuri, fie de orice grad de învățatură.”³⁶ La școala lancastrică se puteau înscrie copiii în tot cursul anului, pînă și în luna iunie care era ultima lună de școală, înainte de vacanță.

Învingînd aceste greutateți Mihălache Drăghiceanu a izbutit să termine și al doilea an școlar în luna mai 1834. Comitetul de inspecție a raportat Eforiei că adunarea celor veniți să asiste la examene, „...au luat mare mulțumire pentru silința întrebuințată din partea d. profesor, cunoscînd folosul ce l-au dobîndit școlarii”³⁷. Și de rîndul acesta vacanța a fost tot scurtă, ca să poată recupera întîrzierea, față de celelalte școli din țară, care terminaseră cel de al treilea an de învățatură.

Înainte de redeschiderea școlii, profesorul a efectuat, după instrucțiunile Eforiei Școalelor Naționale, cel dintîi recensămînt al copiilor de

³² Arhiv. Stat. Buc. Minist. Instr. Publ. dos. nr. 4139/1831, f. 40.

³³ Ibidem, f. 54.

³⁴ Ibidem, f. 60.

³⁶ Arhiv. Stat. Buc. Minist. Instr. Publ. dos., nr. 4139/1831, f. 96—97.

³⁷ Ibidem, f. 106.

vîrstă școlară din orașul Tîrgoviște. El a găsit 249 copii, dintre care 119 ce au frecventat școala publică, 53 erau cuprinși în școli private, iar 77 rămăseseră pe dinafară. Înaintindu-și raportul, Mihalache Drăghiceanu nu s-a putut opri să nu îndrepte o nouă critică împotriva școlilor particulare, scriind: „...învățăturile ce se urmează pe la particularii învățători, este cunoașterea literelor pe foite, ceaslov, psaltirea și aghioase. Plata de fieștecare copil este cîte doi lei pe lună iar la învățătorul grec este 100 lei de copil pe an, care predă limba elinească și frincească³⁸”. Ceea ce îl revolta cel mai mult, era faptul că la școlile particulare predau „...învățători fără a se cerceta de au vreuna din calitățile cerute³⁹”. Puțini copii se duceau însă la aceste școli, cei mai mulți preferind școala publică.

Examenul public din 16 septembrie 1834 cu un ceremonial deosebit, datorită faptului că au asistat „comitetul de inspecție, toate autoritățile și o mulțime de părinți“, care au ascultat cu mare atenție cuvîntarea profesorului. Elevii au dat răspunsuri foarte bune „atît la geografie, aritmetică, gramatică și catehism, precum și la alte învățături.“⁴⁰ Examenul public de sfîrșit de an a fost în acea epocă unica manifestare culturală din oraș, din care cauză atrăgea un numeros public. Cu legitimă mîndrie profesorul școlii a putut scrie în raportul său „...în tot cursul ceasurilor cît a ținut examenul, părinții școlarilor, rudele lor, precum și toți ceilalți după dinafară privitori ai adunării, vărsa lacrimi de bucurie văzînd tinerimea că în așa puțină vreme au început a se lumina cu învățături, scăpînd de negura neștiinței.“⁴¹

Noua școală s-a deosebit fundamental de cea veche, burghezia, în epoca sa de ascensiune, dîndu-i un caracter progresist. Această școală avea un caracter democratic, putînd fi frecventată de copii, fără deosebire de treaptă socială sau de naționalitate, de ambele sexe. Gratuitatea învățaturii, îi asigura o bună frecvență. Din primul catalog pe anii 1834—1838, rezultă că școala publică din Tîrgoviște era mixtă, frecventată de 99 băieți și 20 de fete. Ca vîrstă elevii erau cuprinși între 4 ani (un singur copil) și 15 ani (doi elevi), însă majoritatea o formau cei de la șase la zece ani, 92 elevi din 119 înscriși. Școala a fost deschisă atît pentru copiii din oraș cît și pentru cei de la sate. În cei 15 ani de existență, școala a fost frecventată de zeci de copii din mai toate satele județului Dimbovița. Boierii cu poziții predominante în viața socială și politică a orașului și-au trimis totuși copiii la școala comunală. Neavînd un caracter exclusivist, la această școală au putut învăța și copiii de greci, sirbi, bulgari, albanezi, unguri, germani, evrei și de țigani⁴². După ocupații și treaptă socială în catalogul pe anii

³⁸ Arhiv. Stat. Buc. Minist. Instr. Publice. dos. nr. 4139/1831, f. 106.

³⁹ ⁴¹ Idem, f. 107—109.

⁴² Arhivele Stat. Buc. Minist. Instr. Publ. dos. nr. 3390/1840, f. 2.

1834—1838 s-au găsit 54 fii de negustori, 13 fii de meseriași, tot 13 fii de plugari, 12 fii de boieri, 17 fii de boiernași, 8 fii de clerici.⁴³

Începînd cu anul 1835, școala și-a deschis porțile toamna, ca și celelalte școli din țară. La sfîrșitul anului școlar 1835—1836 școala începătoare, denumită și națională sau comunală, a dat prima promoție de absolvenți cărora li s-au înmînat atestatele.⁴⁴

Pentru notarea elevilor, profesorii se foloseau de două feluri de cataloage, de unul lunar și de altul anual. Eforiei i se înaintau situații școlare lunare. În catalogul completat la sfîrșitul anului școlar erau trecute: purtarea, frecvența, notele obținute în fiecare lună și gradul (media) de absolvire pentru fiecare clasă. Cei mai buni elevi erau notați cu calificativele de eminent și gradul I, pe cînd gradele II și III obligau la repetarea anului.

Școala începătoare din Tîrgoviște era situată în centrul orașului, în mahalaua Tîrgului, pe locul unde în prezent se află palatul poștei.⁴⁵ Școala, după descrierea profesorului, avea „...numai o sală de predare lungă de 7 stînjeni și jumătate, iar largă de trei și două palme, douăsprezece semicercuri, zece bănci, și încăp șaizeci școlari la semicercuri și șaizeci în bănci“⁴⁶. Clădirea școlii, veche încă de la cumpărare, nemaifiind reparată din anul 1833, avea mari stricăciuni la acoperiș și la ziduri.⁴⁷ Foarte greu profesorul ei a obținut de la maghistrat fonduri pentru reparații, strîngînd suma necesară tot prin contribuție publică⁴⁸. Cutremurul din 11 ianuarie 1838 a cauzat școlii noi și grave stricăciuni,⁴⁹ încît nu s-au putut ține nici cursuri. Din nou profesorul a trebuit să alege după fonduri și cum maghistratul a rămas surd la toate apelurile; reparațiile s-au făcut din banii proprii, școlarii putînd să se înapoieze la școală după 24 zile de întrerupere a cursurilor.⁵⁰ De la acest cutremur clădirea școlii a rămas șubredă, în fiecare an fiind necesare reparații costisitoare. Încă din anii 1839 s-a ridicat problema construirii unui nou local de școală, ceea ce se va realiza de abia după un sfert de veac, orașul avînd bugete modeste și neputînd deocamdată suporta o asemenea cheltuială.⁵¹

Lipsa manualelor a constituit atît pentru profesori cît și pentru elevi o mare dificultate, care le-a îngreunat mult munca. La început

⁴³ Arhiva școli generale Nr. I din Tîrgoviște. Catalogul anilor 1834—1838.

⁴⁴ Arhivele Stat. Buc. Minist. Instr. Publ. dos. nr. 8863/1836, f. 124.

⁴⁵ Arhiv. Stat. din jud. Dîmbovița. Primăria or. Tîrgov. dos. nr. 54/1880, fila 23.

Vezi anexa I unde se găsește planul vechii școli.

⁴⁶ Arhiv. Stat. Buc. Minist. Instr. Publ. dos. nr. 6698/1837, f. 56.

⁴⁷ Arhiv. Stat. din județul Dîmbovița. Prim. oraș. Tîrgov. dos. nr. 24/1847, f. 3.

⁴⁸ Ibidem, f. 6.

⁴⁹ Ibidem, f. 7 — I 3.

⁵⁰ Ibidem, dos. nr. 9/1839, f. I.

⁵¹ Ibidem, f. 12.

n-au existat decât tablele lancastrice, tipărite cu grija Eforiei. În același timp s-a cerut unora dintre profesorii Școlii Centrale din București să elaboreze „cărți manuale”, alcătuite după table, urmînd a se tipări cu cheltuiala Casei Școlilor „...ca să poată copii repeta și acasă ceea ce vor învăța în școală după table”.⁵² Începînd din clasa a doua învățăturile trebuiau să se facă după manuale școlare. Mulți dintre școlari nu și le-au putut însă procura din lipsa mijloacelor materiale. Regula era ca aceștia să nu fie primiți la cursuri și Eforia chiar luase o hotărîre în acest sens, dar Mihalache Drăghiceanu n-a aplicat-o, de teama de a nu rămîne cu prea puțini școlari, pentru că cei mai mulți nu și le puteau cumpăra.⁵³

Din anii 1838 au fost înființate școlile sătești, învățămîntul elementar extinzîndu-se în toate județele țării. Profesorii școlilor naționale din orașele de reședință au fost însărcinați cu pregătirea învățătorilor sătești. La școala din orașul Tîrgoviște s-a înființat un „curs normal”, numindu-se de acum și școală normală. Supraaglomerată, școala a avut un program încărcat, cursurile țînînd de dimineața pînă seara. Fără să aibe alt ajutor, decât un dascăl pentru muzica vocală, Mihalache Drăghiceanu a predat ani de zile la ambele cursuri. În pauza de prînz el intra la cursul candidaților de învățători, inițiindu-i în metoda lancastrică.⁵⁴ Școala normală din Tîrgoviște a pregătit învățători pentru cele 160 școli sătești din județul Dîmbovița, funcționînd fără întrerupere din 1838 pînă în 1848, cînd a fost desființată.

Vaccinatul împotriva vărsatului a devenit obligatoriu din anul 1840, vaccinarea fiind introdusă în țară încă din anul 1833. Eforia a înștiințat pe profesori!... să nu mai primească în școli nici un copil care nu va fi altoit.⁵⁵

Tot din anul 1840 s-a luat hotărîrea ca „...școlile naționale să fie inzestrate precît putînta și mijloacele vor erta, de bibliotecă cuprinzătoare de orice cărți s-ar publica...”, urmînd a fi așezate într-o „...încăpere hotărîtă pentru publica învățătură”... Primăriile din orașele de reședință au fost obligate să treacă în bugetele lor în fiecare an cîte 200 lei pentru plata cărților. Cărțile erau expediate prin grija Departamentului Vorniciei, din care un număr de exemplare erau oprite pentru bibliotecă și pentru premii școlare. În acea vreme neexistînd librărie în oraș, Mihalache Drăghiceanu, în afara sarcinii de bibliotecar, o mai avea și pe aceea de librar. În plasarea cărților pe la orășenii cu stare materială, el era ajutat de secretarul magistra-tului, primind pentru această muncă rabatul de 10%.⁵⁶

⁵² Arhiv. Stat. din Buc. Minist. Instr. Publice, dos. nr. 6695/1831, f. 12.

⁵³ Arhiv. Stat. Buc. Minist. Instr. Publ. dos. nr. 6698/1837, f. 52, 53.

⁵⁴ Idem, dos. nr. 6071/1838, f. 118.

⁵⁵ Idem, dos. nr. 3390/1840, f. 4, 5.

⁵⁶ Arh. Stat. Buc., Minist. Instr. Publice, dosar 3390/1840, fila 18.

Cu toate multiplele sale ocupații, care îi absorbeau cea mai mare parte din timp, Mihalache Drăghiceanu a mai trebuit, la cererea Eforiei să alcătuiască și harta județului Dimbovița. Întocmind lucrarea cu migala care îl caracteriza, el a reușit să stabilească „... poziția sau depărtarea satelor, adevărata lor numire, ce era greșit în copia ce s-a trimis, direcția riurilor și a drumurilor celor mari, cum și ocolul județului în partea dinspre apus, unde s-au luat vreo câteva sate din județul Viasiei“⁵⁷ După aproape zece ani de funcționare, școala publică din orașul Tîrgoviște și-a câștigat un mare respect în ochii locuitorilor și a devenit un puternic focar de răspîndire a culturii. Ea a reușit să se impună adunînd între zidurile ei majoritatea copiilor de vîrstă școlară.

În anul 1842 în afara școlii publice, unde în acel an învățau 141 elevi⁵⁸ mai existau în orașul Tîrgoviște încă trei școli particulare, avînd la un loc 20 de elevi și folosind ca predare limbile română, franceză și greacă.⁵⁹ Doi ani mai tîrziu, în 1844, sînt amintite numai două școli românești, frecventate de 12 elevi. La ele se învăța după ceaslov și psaltire, ele funcționînd pe lingă Mitropolie și biserica Stolnicului, la ultima desfășurîndu-și activitatea Ghiță, fiul lui Guță țircovnicul.⁶⁰ În anul 1845 la școala grecească, reînființată acum, învățau 6 elevi, iar la celelalte școli particulare care foloseau limba română pentru predare se întîlneau decît 6 elevi.⁶¹

Școlile particulare erau în această perioadă tot mai nestabile, numărul elevilor fiind în continuă scădere. Singura școală care reușește să se impună și care își desfășoară activitatea o lungă perioadă de timp a fost școala națională condusă de Mihalache Drăghiceanu. Prețuită de toți locuitorii orașului, ea a fost apreciată și de revizorii școlari care au inspectat-o și care au scris în procesele lor verbale făcute cu ocazia inspecțiilor că „...elevii erau bine înaintați la învățătură, cancelaria, registrele și biblioteca bine rînduite“.⁶²

Un eveniment de seamă în viața orașului Tîrgoviște a fost vizita domnitorului G. Bibescu în ziua de 5 septembrie 1845. Printre instituțiile vizitate s-a numărat și școala publică. Profesorul ei a făcut descrierea primirii la școală a domnului în raportul său către Eforie arătînd că „la capul scării am eșit întru întîmpinarea Înălțimei sale înconjurat de 6 școlărițe în alb. Îndată ce domnitorul a intrat în sală și s-a apropiat de catedră, unul dintre școlari a rostit un cuvînt pă din afară. Domnitorul a examinat cu această ocazie opt copii din clasa al II-lea și al III-lea la citire, scriere, la catchism, la aritmetică și la geografie, carii au răspuns prea bine“. La plecare, poetul Gr. Alex-

⁵⁷ Idem, dosar 6071/1838, fila 118.

⁵⁸ V. A. Urechia, op. cit., p. 68.

⁵⁹ Ibidem.

⁶⁰ Arh. St. Buc., Ministerul Instrucției Publice, dosar 1806/1844, fila 145.

⁶¹ Idem, dosar 1746/1845, fila 98 v.

⁶² Idem, dosar 1749/1845, fila 256.

andrescu, aflat în suită, a împărțit din partea domnitorului cite 20 de galbeni ca răsplată pentru frumoasele răspunsuri".⁶⁶ În toamna aceluiași an școala a fost vizitată și de Mitropolitul țării, care și el a rămas mulțumit de nivelul la învățură al elevilor.⁶⁷

Bun organizator, Mihalache Drăghiceanu s-a interesat îndeaproape de școlile particulare, avînd și împuterniciri oficiale în acest sens. În anul 1846, el comunica Eforiei că „învățător de limbă străină aici în oraș avem numai unu, anume Chiuchiurni, care nu predă într-o sală anume, ci face vizite pe la unele case, arătînd școlarilor în limba franceză citirea și scrierea, prințipuri de gramatică, geografie și aritmetică... dovedindu-se că are bune prințipuri la învățura ce arată..."⁶⁸

În același an în orașul Tirgoviște se mai întilnesc două școli particulare deschise de doi cîntăreți „anume Răducanu, cîntăreț la biserică Tirgului, care avea 20 elevi iar celălalt, Gheorghe cîntărețul care predă într-o încăpere de la Mitropolie la 10 elevi“.

Se constată că numărul elevilor de la școala națională este în continuă creștere și din această cauză începînd din anul 1846 s-a înființat o școală începătoare pentru satele Ulmi, Colanu și Priseaca avînd învățător pe Nicolae Zădăriceanu, absolvent al școlii publice din Tirgoviște din anul 1842.⁶⁹ A fost o măsură luată în vederea ușurării școlii publice, supraaglomerată.

Prin noua lege de reorganizare a școlilor publice din anul 1847, s-a înființat clasa a IV-a și s-a numit un al doilea învățător pentru clasele a III-a și a IV-a, primul rămînd să predice la clasele I și a II-a. La școala publică din orașul Tirgoviște a fost numit la 29 septembrie 1847, ca al doilea învățător, Grigore Vlădescu, sosit în oraș pe data de 5 octombrie același an. În 15 octombrie 1847 el își arăta nemulțumirea printr-u raport înaintat la București, că maghiistratul nu luase nici o măsură pentru găsirea unei a doua săli pentru clasele lui.⁶⁷

Aproape s-a repetat aceeași situație ca în anul 1833, la venirea lui Drăghiceanu. Din nou la insistențele cîrmuirii, maghiistratul a găsit local de școală la „chiliile Stelii, metoh al Sfîntului Gheorghe nou, unde din vechime a fost și școală grecească, „unde cu mici reparațiuni din două chilli se putea face o sală începătoare de 60 școlari“.⁶⁸

Nerealizîndu-se nici un progres, cei doi profesori s-au văzut siliți să-și împartă în mod provizoriu atît locuința cît și clasa, ținînd cursurile unul de dimineață, iar celălalt după amiază.⁶⁹

⁶³ Ibidem, fila 441.

⁶⁴ Ibidem, fila 443.

⁶⁵ Arh. St. Buc. Min. Inst. Publ., dosar 1749/1845, fila 443.

⁶⁶ Ibidem, fila 339.

⁶⁷ Ibidem, fila 390.

⁶⁸ Arh. St. Dîmbovița, Fond Primăria orașului Tirgoviște, dosar 69/1847, fila I.

⁶⁸ Arhivele Stat. Buc. Minist. Instr. Publice, dosar 1283/1849, fila 191.

⁶⁹ Ibidem, fila 223.

La 4 ianuarie 1848 deputații de mahalale adunați la maghistrat, au hotărât „...ca, decît a se face o asemenea însemnată cheltuială cu îmbunătățire pe loc strein, mai bine să se facă o cheltuială odată pentru totdeauna... și să se clădească încăperi trebuincioase pe locul pe care este cealaltă școală a orașului“ și deputații au opinat ca pînă atunci să se închirieze o casă pentru școală.

Din cauza procedurii greoaie, sistemul administrativ fiind deosebit de centralizat, hotărârile maghistratului trebuind să fie aprobate atît de către Vornicia Treburilor din lăuntru cît și de către cîrmuirea județului, de abia la 7 aprilie 1848 s-au închiriat casele lui Constantin Melisiano.⁷⁰

De abia rezolvată problema celei de a doua săli de școală și o nouă piedică s-a ivit în calea bunei desfășurări a învățămîntului. În mai 1848 a izbucnit în țară o gravă epidemie de holeră, de pe urma căreia în orașul Tîrgoviște au murit 250 locuitori. Orașenii cuprinși de panică, și-au retras copiii de la școală și au părăsit orașul, refugiindu-se în locuri necontaminate.⁷¹

După dispariția epidemiei cursurile au fost reluate, dar în toamnă au fost din nou suspendate de către Eforie, care a dispus închiderea tuturor școlilor din țară, din cauză că majoritatea cadrelor didactice participaseră la revoluție, printre participanți fiind și Grigore Vlădescu, noul profesor. În același an de învățămînt, Eforia numește cu puțin înainte de închiderea școlilor în locul lui pe Ion Siminogeanu.⁷²

Deși demisionat, Mihalache Drăghiceanu, care cu atîtea eforturi și sacrificii s-a străduit să înființeze o școală națională în orașul Tîrgoviște, a fost nevoit să contribuie cu resemnare la închiderea ei, din ordinul autorităților reacționare, instalate în urma înfrîngerii revoluției din anul 1848. Cu aceeași cinste profesională care l-a caracterizat o viață întregă, el a inventariat avutul școlii, mobilierul, cărțile de bibliotecă și arhivă, predîndu-le maghistratului și semnînd în felul acesta actul prin care școala națională a fost închisă pentru mai bine de doi ani.⁷³

⁷⁰ Arh. St. Dimbovita, Primăria orașului Tîrgoviște, dosar 69/1847, fila 30, 32.

⁷¹ Arh. St. Buc. Minist. Inst. Publ., dosar 1283/1847, fila 337.

⁷³ Arhivele Stat. Dîmbovița, Primăria orașului Tîrgoviște, dosar 23/1848, fila 3, 8, 15, 17.